

רבי יונה אמר: קודם הבאת העומר, רבי יוסי בר זבדא אומר: קודם קצירת העומר. לפי המסקנא הכל מודים שקצירת העומר היא המתרת את הקצירה בשאר מקומות, והבאת העומר היא המתרת את האכילה, אלא שנחלקו אודות השרשת התבואה, האם הזמן הקובע לענין זה הוא הקצירה או ההבאה. ושלש שיטות בדבר, כפי שהראה בשו"ת שבט הלוי (ח"ב קס); –

מסתימת דברי הרמב"ם, וכן נראה מהכסף-משנה ומדברי הגר"א ב'שנות אליהו' (פ"ק חלה), מחלוקת האמוראים מתיחסת הן לענין התר קצירה הן להתר אכילה; האם תבואה שהשרישה בין קצירת העומר להבאתו, מותרת בקצירה ובאכילה, אם לאו. וקיימא לן כמאן דאמר 'קודם הבאה', הלכך כל תבואה שהשרישה עד אז – מותר לקצרה ולאכלה מיד בהבאת העומר (וכן באר בספר אור שמח (תמידין ז, יד) את דברי הרמב"ם).

שיטת הגאון בעל שאגת אריה (החדשות, דיני חדש ד ה): הכל מודים שהתר קצירה נקבע לפי השרשת התבואה ביחס לקצירת העומר. ומחלוקתם אינה אלא לענין התר אכילה, האם ההשרשה תלויה בהבאה, או צריך שתושרש עוד קודם לקצירה. ושורש המחלוקת הוא, האם התר החדש חל כולו בהבאת העומר, או האיר המזרח הוא המתיר, אף בזמן הבית (וכמחלוקת החכמים לעיל סח).

ואילו הרש"ש כתב להיפך: מחלוקת האמוראים אמורה רק ביחס לקצירה, אבל לענין אכילה, לפי כולם הבאת העומר היא הקובעת. ולדעתו, זה שפסק הרמב"ם שזמן ההבאה הקובע – זהו רק ביחס לאכילה, שזה מוסכם על הכל, אבל לענין קצירה – תלוי בהשרשה בזמן הקצירה.

ולשתי שיטות אלו האחרונות יצא דבר חדש, שתבואה שהשרישה בין קצירה לאכילה, אפשר (לחד מאן-דאמר) שמתרת באכילה ואסורה בקצירה. ובשבט הלוי שם תמה על כך מכמה צדדים (וכן תמה בשפ"א). ונקט לעיקר כשיטה הראשונה.

עוד שם דן בקושי האחרונים אודות השרשה באמצע היום – ע' טורי אבן ר"ה י: 'חדושי רעק"א ושפת אמת כאן; מנחת חינוך שג; 'חדושי הגר"ז' לעיל סח).

דף עא

'לא תיתב אכרעיק עד דמפרשת ליה...'. על הפירוש המילולי ע' בריטב"א וערוך לנר מכות ג; 'וס' גזיר כד: וע"ע הגהות פורת יוסף מכות שם.

זו לשון הגאון רבי יוסף חיים זצ"ל (בספרו 'בן יהודע' מכות ג): 'נראה לי בס"ד מה שאמר 'לא תיתב אכרעיק' – רמז לו בזה דהאי שמעתתא דמפרשת לי עתה, היא חביבה עלי כתורתן של ראשונים שהיו לומדים ההלכות בבית המדרש מעומד, כמו שאמרו במשנה 'משמת רבן גמליאל בטל כבוד התורה' ופרש רבנו עובדיה ז"ל מפני דמקודם היו לומדין בבית המדרש מעומד. ע"ש.

ולטוב יזכר רבינו חיד"א ז"ל שהיה נוהג ללמוד ליל חג השבועות וליל הושענא רבה בלימוד הקדוש מעומד, כדמוכח בספר זכרונותיו. תנצב"ה.

נראה שדייק וכתב 'שהיו לומדים ההלכות בבית המדרש מעומד' – דוקא בלימוד ברבים ומשום כבוד התורה, אבל ביחיד הלא מקרא מלא הוא 'בשכבך ובקומך' ואף לבית הלל דזמן שכיבה קאמר אין המקרא יוצא מידי פשוטו.

ויש מקום לומר שאעפ"י שהתירו ללמוד מיושב משום חולשה, עדיין אין להסב ולשכב בלימוד ברבים, שעל זה לא התירו, ויש לחלק לענין מורא בין ישיבה זקופה להסבה, וכמש"כ השל"ה שבאמירת ההגדה לא יסב משום אימה ויראה.

[זו לשון בני הגר"ז מלאדי בהקדמתם לשלחן ערוך שלו: 'ואחר רוב שנים שהוסיף (- הרב המחבר) פליאות חכמה

על חכמתו בעמקות ובקיאות כמו בהיותו בן שלשים שנה שחזר על כל התלמוד עם כל הראשונים והאחרונים ט"ו פעמים, כאשר שמענו מפה קדוש שבהיותו בק"ק מאהליב שאצל נהר דניסטור חזר על כל התלמוד פעם הט"ז בעמידה לילה ויום לא פסק פומיה מגירסא כאשר עיני הכל ראו, והוה נהירא שמעתא מפומיה כיומא דאיתיהיבא...]

יְקוּצְרִין מַפְנֵי נְטִיעוֹת – ע' להלן עב.

'לא יעשה אותן כריכות אבל מניחין צבתים'. קבוצות השבלים שאדם קוצר מלא ידו (- צובת) ומניחן בלא קשירה – קרויות צבתים, כמו וגם של תשלו לה מן הצבתים. ויעשה שינוי שלא כדרך הקוצרים (מתוך פסקי הרי"ד).

וכן באיסור גדישה – פרש הרע"ב משום שכל שאפשר לשנות משנים. ובשפת אמת העיר על כך שאין זה משום התר 'שינוי' אלא איסור לעצמו הוא שחכמים אסרו לגדוש. ונראה שאין השינוי מצד חשש אכילה, שהרי לאביי (לעיל סח.) משמע שאין צורך בשינוי בטחינה ובהרקדה מפני שחדש בדילי מיניה אינשי, אלא השינוי שהצריכו חכמים כאן הוא כדי שלא יעשה כדרך הקוצרים, שיראו הכל שקצירה משונה היא, ללא כריכת אלומות וללא גדיש. ועתוס' פסחים יא. ד"ה אבל, ומאירי שם. ובשאגת אריה (החדשות ד) נתן טעם אחר לאיסור גדישה, משום חשד שיאמר שקצר באיסור, וכתב לפי"ז שאין איסור גדישה בחו"ל כיון שמתור שם לקצור. [ואולם יש אוסרים לקצור אף בחו"ל. ע' שטמ"ק להלן פד. אות א. וכן חשש לזה למעשה הגרשו"א – ע' מנחת שלמה ח"ג קנח, כא].

'ששה דברים עשו אנשי יריחו...'. בפירוט הדברים והלכותיהן, ע' ביוסף דעת פסחים נו.

'ואלו שלא מיחו בידם – מרכיבין דקלים כל היום'. הטעם שלא מיחו, לפי שאנשי יריחו היו סבורים שהיא מלאכת דבר האבד וגם איננה מלאכה חשובה (עפ"י צל"ח פסחים נה; מנחה טהורה).

(ע"ב) 'אימר דשמעת ליה לרבי יהודה לבהמה, לאדם מי שמעת ליה?!...' הניחו כדבר פשוט שרבי מאיר אינו מחלק בין קצירה לבהמה לקצירה לאדם. ופרש רש"י שכן משמע מסתימת דבריו שקוצר לשחת מפסיק, ולא פרש דוקא קוצר לבהמה. וקשה, הלא סתם קצירה לשחת לצורך מספוא לבהמה היא.

ויש לפרש שהוכחת הגמרא היא שאם ר' מאיר דיבר קודם הבאת שלישי, על כרחך מדובר גם כשקוצר לאדם כי אם לבהמה בלבד אמר ר' מאיר שמפסיק, לא מסתבר כלל שחכמים יחלקו על כך, הלא קודם הבאת שלישי ולצורך בהמה, אין כאן קצירה כלל (עפ"י שפת אמת, ויישב בזה כמה דקדוקים בסוגיא. ובדרך קרובה ע' בחדושים ובאורים יג, יח. וע"ע באריכות ב'חדושי הרשב"א').

'מחייב היה רבי עקיבא אף במנמר לאוצר'. רש"י פרש שהתבואה בושלה כל צרכה, ואף על פי כן אומר רבי עקיבא פאה לכל אחד ואחד. וטעמו כיון שתחילת קצירתו לא היתה על דעת לקצור כל השדה עתה, כגון כאן ששאר הקלחים עדיין לחים – הלכך נחשב שיש כאן שתי קצירות נפרדות, וכאילו שתי שדות (עפ"י טהרת הקדש).

אבל התוס' פרשו 'מנמר לאוצר' – בתבואה שהביאה שלישי (ומשמע מדיוק דבריהם שאם בושלה לגמרי, אין כאן הפסק. ולעיל בד"ה אלא) צידדו שמא בישל כל צרכו דינו כהבאת שלישי. ואולם שם מדובר על אכלה חגב או קירסמוה

נמלים, אבל כשקצרה אדם נראה שסוברים התוס' בפשטות שאם בישל כל צרכו הרי זו התחלת קצירה ואין כאן שום הפסק).

*

'... והעומר, הוא המדה המצומצמת למאכל האדם כפי חוקו, וכמו שאמרו בעירובין (פג:). וזה טעם הבאת העומר ממחרת הפסח קודם היתר האכילה מעבור הארץ. ואיתא בר"ה (טז.) הביאו לפני עומר כדי שתתברך תבואה שבשדה – היינו דעל ידי לחם עוני נראה כצמצום דרך רישות ח"ו, על כן מביא העומר לומר דהצמצום היינו שלא יעבור הגבול לרעבתנות, רק כשיעור שהוא בריא ומבורך וכדי שתתברך התבואה, וברכת ה' היא תעשיר, שהיא היפך העוני, ובהתמזגם הוא הלחם חוקו שיוכל להתהפך מלחם הארץ ללחם השמים.

ואז מתחילין ימי ספירת העומר, שהוא התחלת ההודכות מה שמתחילין למנות מהחל חרמש בקמה, שמכיר שהכל מהשם יתברך ומוסיף בהכרה יום יום עד שנזדקק שבעתים ז' פעמים ז', שהוא הזיקוק השלם בעליל לארץ. דבעליל לישנא דגלויי, כמו שאמרו בר"ה (כא:): שנעשה בהתגלות גם בארץ זיקוק זה, עד שזוכין ביום החמשים לקבלת תורה מהשמים בגלוי לכל העולם כולו שירד ד' על הר סיני דנעשה גם מארץ שמים (מחשבות חרוץ ט, ד"ה וזהו).

'... וכך ספירת העומר, מונין מיום הבאת העומר, ראשית הקציר, שהוא ראשית השתדלות האדם לקיום חיותו, מביא הראשית להשם יתברך להכיר דהכל ממנו, וזהו כל פסיקת הטומאה מהאדם שהם הסטרא דמסאבו המשכיחים האדם מידיעת והכרת הש"י, ומיד שמכיר שהכל מהשם יתברך הוא יוצא מרשות הסטרא דמסאבו שהיא רשות החיצוני, שהוא חוץ ומובדל מהדביקות בקדושתו יתברך, וכשמכיר רבונו הרי נכנס לרשות רבונו, ובפסח שהיה התגלות האורות, נתבטלו אצלם כל כחות האנושי לגמרי ועל כן הוא יו"ט ויום השביתה, ולמחרתו שנעלם התגלות זה והתחילו בהשתדלות אדם דימי המעשה שאחר השבת ויו"ט, הביאו העומר – להכיר דגם כל ההשתדלות הוא מהש"י...' (שם י ד"ה ענין).

דף עב

'קוצרין מפני הנטיעות ומפני בית האבל ומפני בית המדרש. מאי טעמא? קצירכם אמר רחמנא, ולא קציר מצוה'. נראה שאין עיקר החילוק בין רשות למצוה, אלא קצירכם משמע מה שקוצרים לצרכיכם, לאכילה, ולא מה שנקצר לצורך פינוי המקום או לסיבה חיצונית אחרת שאינה צורך בגוף התבואה [ובזה מיושב מה שמיעטו מן הפסוק קצירה לצורך ברכת רחבה באבל, הגם שאינה אלא מצוה מדרבנן] (שפת אמת לעיל עא. וכן צידד בחדושים ובאורים יב).

כעין סברא זו מובא בקובץ שעורים (ח"ב לב ופסחים צז) לענין 'בלכתך – בלכת דידך', להוציא לכת דמצוה. וכבר נחלקו הראשונים האם נידום אבלים מצוה דאורייתא או דרבנן. ועכ"פ יש בדבר משום 'אהבת לרעך כמוך', ולכך יש מקום למעט קצירה לצורך בית האבל (עפ"י יד דוד). וכן ציינו לדברי ה'קרית ספר' (אבל יד, ק"ש ד) שלצורך בית האבל נידון כמצוה דאורייתא.

לכאורה יש לשאול לפירוש השפת-אמת, מדוע פרש"י 'קוצרין מפני הנטיעות' שלא ייפסדו לפי שאותה תבואה גרועה ואינה